

Bir Okur Olarak

“Sıradan” Bir Okur Usta Bir Yazar: Virginia WOOLF

“Klasik romandan” “modern romana” geçişte Flaubert’in anlamı ve değeri neyse modern romanın yeni bir kimlik giyinmesi yeni boyutlar kazanması, dilin salt bir aktarma aracı olmaktan sıyrılıp anlatımın önüne geçmesi hatta zaman zaman onu sekteye uğratması, romandaki hikâyenin bütünlüklü ve çizgisel bir seyrinde ilerlemekten kopup parçalanması, romanın büyük meseleler anlatmaktan çıkıp bizatihi büyük bir meseleye dönüşmesi anlamında Virginia Woolf’un değeri ve anlamı da aynı düzeydedir. “Bilinç akışı” tekniğinin en büyük temsilcilerinden biri olan Woolf, sayırlı kişiliği ile bu tekniğe kendi rengini çalan romanlar yazmıştır. Bilinç akışı, zihnin işleyiş biçimine dair bir keşif yolculuğu olmanın çok ötesinde roman sanatı için artık hiçbir şeyin eskisi olmayacağını imleyen keskin bir dönemeçtir. Woolf’un, “Zihin pek çok izlenimi alır, önemsiz, gerçeküstü, fâni veya demir sertliğinde işlenmiş izlenimler. Dört bir yandan gelirler. Sayısız atomlar halinde sağanak gibi yaparlar.” sözü bilinç akışı tekniğinin özeti gibidir. Bilinç akışı tekniğiyle yazılan romanların anlaşılması enikonu zorken Woolf çözümlenmesi çok daha güç metinler yazmıştır. Bu tekniğin matematiğini, mimarisini en sağlam bir biçimde kuran Faulkner, bir Japon okurunun, “Son romanınızı üç defa okumama rağmen hiçbir şey anlamadım” çıkışına “Öyle ise bir kez daha okuma-

lısın” yanıtını vermiştir. Hiç kuşkusuz Woolf’un yapıtları Faulkner’in yapıtlarından çok daha zorlu, engebeli metinlerdir.

Woolf, bir roman yazarı olduğu kadar roman kuramı üzerine de düşünen ve oldukça değerli saptamaları olan bir yazardır. Woolf’un “Bir Yazarın Güncesi” adlı yapıtında onun kuramcı kişiliğine dair oldukça lezzetli bölümler okuma fırsatı bulan okurlar için Timaş Yayınları tarafından yayımlanan Danell Jones’a ait “Virginia Woolf’tan Yazarlık Dersleri” adlı yapıt da hiç kuşkusuz çok önemliydi ama okuru Woolf’a dolaylı bir yoldan götürüyordu. Woolf’un anlaşılması, yapıtlarının çözümlenmesi, kendisini kurarken hangi yollardan yürüdüğünün sezilmesi, sanata bakışına ilişkin birçok öğeyi içinde barındıran olduk-

ça kıymetli bir kitap yayımlandı: “*Bir Okur Olarak- Edebiyat Yazıları*”. Henüz birinci cildi basılan kitap iki ciltten oluşuyor ve Alakarga Sanat Yayınları etiketiyle raflardaki yerini aldı.

Pastoral değerlerin hayatın da biçim değiştirmesiyle geriye çekilmesi yazarlığın da artık başka türlü bir donanım üzerinden kurulması anlamına geliyordu. Geçmişte yazarlığın en temel uğrak alanı kitaplar değildi çünkü hayata başka türlü yollardan nüfuz edilebiliyordu ve hayat ile sanat arasındaki mesafenin düzeyi, biçimi farklıydı. Hayatın karmaşıklaşmasıyla birlikte yazarın da yükü ve sorumlulukları arttı. Günümüzde bir yazarın yeteneği ancak diğer kitaplarla kurduğu ilişkilerle anlaşılabiliyor, derinleşebilir. Bir yazar olabilmek için iyi okur olmak olmazsa olmaz bir düzeydedir. Woolf’un bir yazar olarak, okumaya işaret etmesi bu bağlamda oldukça anlamlıdır.

Bir Okur Olarak, “Sıradan Okur” adlı giriş yazısıyla açılıyor. Woolf, okura tevazusunu hissettirmeden hakikaten kendisini sıradan okur katında konumlandırıyor. *Life of Gray* adlı yapıttan yaptığı “Sıradan okurla buluşmanın heyecanını yaşıyorum...” alıntısından sonra, sıradan okuru, “(...) bilgilerini paylaşmak ya da başkalarının fikirlerini düzeltmek için değil zevk için okur. (...) Aceleci, hatalı ve yüzeyseldir.” cümleleriyle tanımlıyor. Bu sözler bağlamından koptuğu için eleştiri anlamına gelebilir oysa Woolf, bu sözleriyle sıradan okuru yüceltiyor. Woolf, eski anlatıyla modern anlatı arasındaki temel farka ilişkin çok önemli bir saptama yapıyor ve: “*Hikâye anlatma yeteneği kendisine en üstün bir şekil-*

de bahşedilmiştir ki (Chaucer- M.Ö) bu, günümüz yazarlarının hemen hemen hiç sahip olmadığı bir armağandır. Atalarımızın başına gelenler bizim başımıza asla gelmez; önemli olayları nadiren yaşanır. Anlattığımız hikâyelere gerçekten inanmayız bile.” der. Bu sözden hemen sonra ise yazının ritmine ilişkin olarak genç yazarın kulağın küpe bir tespitte bulunuyor: “*Anlatıcı durmamıza izin vermelidir, bize düşünecek ve şöyle bir kendimize bakacak zamanı tanımalıdır; ama aynı zamanda da ilerlememiz için bizi ikna edebilmelidir de.*”

Woolf, bu yapıtında yazı sanatı için dinmek bilmeyen tartışma konularını irdelediği kadar edebiyatın büyük ustalarını da didikliyor. Söz gelimi Modern Roman, Rus Bakış Açısı, Gözden Uzakların Hayatı, Modern Deneme gibi başlıkların yanı sıra Montaigne, Daniel Defoe, Jane Austen, James Joyce, Jane Eyre ve Uğultulu Tepeler adlı yazarları, kahramanları ve yapıtları da “sıradan okurun gözüyle okuyor.”

Denemenin yazarı Woolf ve başlığı “Modern Roman’sa” onu takip eden, okuyan okurlar için metin başlı başına kıskırtıcı bir özellik kazanıyor. Ve kânimca kitapta yer alan yirmi iki deneme içinde en önemlisi Modern Roman bölümü. Woolf, yazının henüz girişinde modern romanın geleneksel edebiyattan bir kopuş, bir süreksizlik biçimi olmadığını eskiye yönelik yapılan bir ıslah olduğunu söylüyor. Bu savını da “otomobil” eğretilmesi üzerinden edebiyatın doğası ile açıklıyor. Otomobilin gelişiminde sonraki modeller öncekilere kıyasla daha gelişmiş ve donanımlı olmasına rağmen yeni edebiyat yapıtlarının eskilere kıyasla daha

nitelikli, değerli olduğunu söylemek zordur. Üstelik bugün nitelikli eserler veren yazarlar, eleştirinin hışmından kendilerini daha az sakınabilirken dün nitelikli eser yazarlar yazdıklarıyla daha mutlu oluyorlardı. Çünkü bugünün yazarının eserine ilişkin kuşkuları çok daha fazladır. Woolf'un Modern Roman denemesinde Fransız edebiyatını hiç anmazken odağa Rus edebiyatını da alması anlaşılabilir bir tutumdur çünkü o, romanı "materyalist ve maneviyatçı roman" başlıkları altında öbeklerken Rus yazarlarının içinde saklı duran azizlik niteliklerine dikkati çekiyor. Materyalist roman kesinlemlerden ötürü bir süre sonra buruşup geri çekilirken maneviyatçı roman müphemliği, sisi, pusuyla eleştirinin hükümlerini aşan hatta yeni yaklaşımlar çağıran özellikler barındırır. Woolf, Rus romanını o denli yüceltir ki ona göre Rus romanları varken başka romanlardan bahsetmek insana bir tür zaman kaybı hissini yaşatıyor. "Romana uygun malzeme" roman sanatının en temel tartışmalarındandır. Woolf, her şeyin romana uygun bir malzeme olduğunu savını ileri sürer ve roman içinde hiçbir duygu, düşünce, beynin ve ruhun niteliklerinin, hiçbir kavrayışın boşa gitmediği inancını taşıdığını belirtir. Yine onun James Joyce'un dev eseri Ulysses üzerine söylediği 'romanın neyi içinde barındırdığından çok hayatın ne kadarını dışarıda bıraktığını ya da görmezden geldiğini gösterdiği' tespiti, belki de modern roman ile klasik romanın ayrıştığı noktanın sınır hattıdır.

Modern edebiyat, her okurdan farklı ve bağımsız değerlendirmeler

talep eden bir tür yorum çağrısıdır da. Ama yazık ki özellikle eleştirmenlerden bir eser üzerinde aynı, hadi olmadı yaklaşık yargılar verilmesi beklenir. Yazar ve okur kadar eleştirmen için de bir yapıt üzerindeki fikir ve değer çeşitlemeleri, modern edebiyatın doğasıyla izah edilmeli, bu durum söylenen sözleri zayıflatan bir unsur gibi algılanmamalıdır. Woolf oldukça sert bir tonlamayla, "Evvvela, aynı masada oturan iki eleştirmenin aynı anda, aynı kitap hakkında birbirinden tamamen farklı yorumlar yapacağı gerçeği bir çağdaşın kafasına dank etmelidir." der ve aslında modern edebiyatın kabuğunu kırıp iç özelliklerini de masanın üstüne koyar. Evet, dünün yorum otoritesinin geriye çekildiği ve her bireyin bir yorum öznesi olduğu günümüzde aynı kitap, her bireyin zihnine çarparak parçalanır ve böylelikle kendi yorum ağını örer. Bu da modern sanatın (romanın) bitimsiz bir yorum alanı olması anlamına gelmesi kadar yapıtlar etrafında söylenen farklı sözlerin değer kazanması anlamına da gelir.

"Roman sanatının hayata gelip aramızda durduğunu hayal edelim; hiç şüphesiz kendisini kırıp zulmetmemizi, aynı zamanda yüceltip sevmemizi isterdi, çünkü bu sayede gençliği tazelenir, bağımsızlığı güvence altına alınmış olurdu." diyen Woolf, bir yazar olduğu kadar bir okur olarak da hâlâ roman sanatına ilişkin oldukça kıymetli sözler söylüyor. Onun gibi dev bir yazarın okuma deneyime eşlik etmek aynı zamanda masasındaki kalem cızırtılarını duymak kadar heyecan verici bir yolculuktur da.

Mehmet ÖZTUNÇ